LEXICONUL HEPTAGLOT DE LA OXFORD CA SURSĂ DE INFORMAȚII ASUPRA GRAIURILOR DACOROMÂNE DIN SECOLUL AL XVII-LEA

DE

ANDREI AVRAM

Cu cîțiva ani în urmă, am atras atenția asupra importanței pe care o are pentru dialectologia istorică a limbii române și pentru istoria (sau „preistoria") dialectologiei românești *Lexiconul heptaglot de la Oxford* (LHO), manuscris anonim nedatat, probabil posterior anului 1605 și cu siguranță anterior anului 1668[1]. Am insistat asupra semnificației faptului că ultima dintre cele șapte coloane ale dicționarului (corespunzătoare limbilor latină, greacă modernă, turcă, tătară, armeană, ucraineană și română) este intitulată *Walachice seu Moldavice* — ceea ce echivalează cu recunoașterea apartenenței la aceeași limbă a celor două idiomuri — și, totodată, am discutat cele cîteva cazuri în care autorul (ori autorii) dicționarului sau posesorul acestuia pînă în 1667 (învățatul olandez Jakob Gol) indică, prin literele *w* și *m* (= *Walachice*, respectiv, *Moldavice*), ariile de răspîndire ale termenilor unor perechi de sinonime de tipul *varză* și *curechi*.

Mult mai numeroase sînt articolele de dicționar în care figurează două sau chiar trei corespondente românești ale unui cuvînt latinesc fără a fi însă însoțite de indicațiile *w* și *m*. Vom menționa, în continuare, cîteva dintre aceste articole, considerînd că, deși ele nu conțin informații asupra repartizării pe provincii a unor cuvinte sinonime din dacoromâna secolului al XVII-lea, nu este lipsit de interes simplul fapt că în LHO sînt consemnate echivalențe ca următoarele[2]: *alutarius* = *pielar*, *tabacul* (21); *aluus* = *burduh*, *ventre* (21); *anicetum* = *anason* (scris *anson*), *anisul* (23); *apage* = *du-te*, *pasă* (25); *pes* = *stup*, *musca* (25); *arbor* = *pom* (scris *bom*), *copaci* (27); *arca* =

[1] Vezi articolul nostru *Cele mai vechi mențiuni referitoare la deosebirile dialectale din cadrul dacoromânei*, în „Studii și cercetări lingvistice", XXX, 1979, nr. 6, p. 543—550 (cu indicații bibliografice). Dicționarul (181 de file, scrise pe o singură față; 2 722 de articole) se păstrează la Bodleian Library (Oxford), cota MS Marsh 187. Ne-am servit de un microfilm obținut prin bunăvoința prof. J.S.G. Simmons (Oxford).

[2] În general, cuvintele românești, scrise cu litere chirilice, sînt reproduse de noi în transcriere interpretativă (de cele mai multe ori am aplicat însă transliterația în cazul lui *a*, care poate avea valoarea de [a] sau de [ă]); în unele cazuri interpretarea noastră este urmată de indicații asupra grafiei din original. Cifrele care însoțesc exemplele trimit la filele manuscrisului. În lista următoare exemplele sînt date în ordinea apariției lor în LHO.

BDD-A24108 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:47 UTC)

secrie, lacra, arca (27) ; *argentarius* = *zaraful* (scris *saraful*), *argintarul* (28) ; *armarium* = *armar, dolap* (28) ; *artocreas* = *burechi* (scris *burec*[3]) *sau placintă cu carne* (29) ; *aureus* = *galbăn, ughi* (scris *ug*[4], cu ultima literă suprascrisă ; 34) ; *cadus* = *putina, bute* (41) ; *capitatio* = *dajda de cap, bir* (44) ; *centuriatus* = *capelanie, iuzbașie* (47) ; *cosmeta* = *copil den casa sau aprod* (60) ; *ecdicus* = *șoltuz, vornic sau judecator* (76) ; *facies* = *fața, obraz* (82) ; *filius* = *fiul, ficior* (84) ; *filia* = *fata, fia* (84); *iocus* = *șaga, joc* (103); *lacerna* = *opanceaua* (scris *opanceava*[5]), *cabanița* (105)[6] ; *libra* = *o litra, un funt* (109) ; *liceo* = *tîrguire, tocmire* (109) ; *mater* = *mama, îmma* (114) ; *miles* = *calaraș, daraban* (115) ; *milium* = *malai, pasat* (115) ; *nix* = *omăt* (scris *umet*), *zapada* (120) ; *noctua* = *cucuvaia, puhace* (scris *pugaș*; 120) ; *obrumpo* = *fringere, rumpere* (123) ; *pastor* = *păcurar* (scris *pocorar*), *pastor* (129) ; *pensio* = *dabilă* (scris *tabila*), *bir* (131) ; *perludo* = *șuguire, jucare* (scris *jocare* ; 136) ; *remaledico* = *iară* (scris *iare*) *jurare, suduire* (149) ; *situla* = *cofa sau vadra* (161) ; *sponsus* = *de mirele, nou* (scris *nov*) *ginere* (163) ; *sutores* = *ciobotari, cizmari* (167) ; *taurus* = *taur, bic* (169) ; *uultus* = *fața, obraz* (181).

În unele dintre articolele dicționarului echivalențele nu sînt reale (de exemplu, *stup* și *muscă*) sau sînt numai aproximative (*cofa sau vadra*) ori stabilite între cuvinte care puteau să coexiste în același grai (*mama* și *îmma*). Rămîn, totuși, în discuție cîteva perechi formate din termeni între care, după toate probabilitățile, exista un raport identic sau asemănător cu cel indicat prin literele *w* și *m* în cazuri ca *feredeu, baie* (35) sau *curechi, varză* (39). Mai exact spus, ca și atunci cînd se indică proveniența din „valahică" sau din „moldavică" a unuia sau a altuia dintre termenii românești alăturați în același articol, graiurile de sud și cele de nord sînt reprezentate împreună în articolele în care figurează perechi de cuvinte ca *armar* și *dolap, față* și *obraz, șagă* și *joc, omăt* și *zăpadă, mire* și *ginere, ciobotar* și *cizmar, taur* și *bic*.

În fondul de cuvinte cu caracter dialectal, grupul graiurilor dacoromâne de nord este reprezentat mai ales prin elemente caracteristice, astăzi, Moldovei. Există însă în LHO și cuvinte care, cu siguranță sau foarte probabil, circulau și în alte regiuni (de exemplu, *mire, omăt, șagă*) sau mai curînd în alte regiuni. Că o parte a materialului lexical înregistrat în LHO provine din graiuri de tip nordic altele decît cele moldovenești pare să rezulte din ceea ce știm despre răspîndirea actuală a unor cuvinte ca *bic*[7] sau *socaci* „bucătar"[8] (în sintagma

---

[3] Interpretarea ultimei litere ca echivalent al palatalei [k'] se bazează pe faptul că aceeași literă apare la finala cuvintelor *vechi* (102) și *pezevenchi* (107), suprascrisă în ultimul caz. Nu este însă exclus ca ultima consoană a cuvîntului să fi fost o velară : forma *burec* este înregistrată în SDLR (= August Scriban, *Dicționaru limbii românești...*, Iași, 1939) ; vezi mai jos.

[4] Cf. nota precedentă.

[5] Pentru interpretarea lui *v* ca echivalent al semiconsoanei [u̯] vezi mai jos.

[6] Dacă formele *opanceaua* (105) și *oponceaua* (= lat. *penula* 131) au existat cu adevărat și deci nu au fost, pur și simplu, „preluate" din coloana precedentă a dicționarului — în ambele locuri, ucr. *oponča* —, avem a face cu două variante neînregistrate în DLR ale lui *ipingea*. Cu privire la piesele de îmbrăcăminte denumite *ipingea* și *cabaniță* vezi Zamfira Mihail, *Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană*, București, 1978, p. 130, respectiv, 121—122.

[7] Banat, Oltenia, partea de sud a Crișanei; vezi ALR II SN, vol. 2, harta 298 „taur tînăr".

[8] Aria de răspîndire indicată în SDLR : Transilvania.

BDD-A24108 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:47 UTC)

masa de socaci = lat. *abacus*, ucr. *stol kuxarski*[9]). Nu putem exclude însă posibilitatea existenței, în trecut, a acestor cuvinte în zone în care ele nu mai circulă astăzi.

O serie de termeni regionali înregistrați în LHO prezintă interes prin data la care sînt atestați. Înainte de a da cîteva exemple, precizăm că r e g i o n a l, în acest context, nu se opune lui l i t e r a r, ci desemnează doar calitatea unui cuvînt de a circula numai în anumite regiuni (deci nu în toată aria lingvistivă dacoromână)[10]. Iată acum exemplele :

burechi (29). Pe baza unei surse de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, cuvîntul (scris *burechiu*) este înregistrat în DA s. v. *burete* și este glosat „un fel de mîncare (nedefinită)". Între *burechi* și *burete* nu există însă nici o legătură, cel dintîi fiind un împrumut din turcă sau (și) din neogreacă (turc. *börek*, ngr. *burékι*), cum se arată în SDLR, unde el este înregistrat sub forma *burec* și glosat „trigon" ; tot acolo se indică și aria de răspîndire a cuvîntului : „Dun[ărea] de jos" (s. v *trigon*, în același dicționar, se face mențiunea „în sec. 19 și *burec*").

funt (109). Cea mai veche sursă indicată în DA este un text publicat în 1814.

găzdoi (scris *gazdoi* = lat. *stabularius*, ucr. *hospodar* 164). După DA, cea mai veche atestare este de la sfîrșitul secolului al XIX-lea

gigher (= lat *iecur* 93). Acest sinonim al lui *ficat* este cunoscut astăzi în unele graiuri din estul și sud-estul domeniului lingvistic dacoromân[11] (provine din turc *ciğer*). Este unul și același cuvînt cu *cighir*, înregistrat în DA cu sensurile „partea încrețită a măruntaielor la miei" și „tocătură făcută din ficat, plămîni și mațe de miel" (așadar „drob") ; cele mai vechi izvoare citate sînt din secolul al XIX-lea.

pezevenchi (=lat. *leno* 107). Cea mai veche sursă citată în DLR este un text din 1780, unde cuvîntul apare sub forma *pezăvinchi*, cu același sens ca în LHO („proxenet"). Giuseppe Piccillo[12] semnalează prezența variantei scrise *posouenghe* în glosarul lui Silvestro Amelio (1719). Atestarea din LHO este singura anterioară secolului al XVIII-lea.

puhace (=lat. *bubo* 39 și *noctua* 120). După cum se menționează în SDLR, cuvîntul apare, cu sensul din LHO („cucuvea"), și la D. Cantemir. De remarcat că etimologia propusă în SDLR — turc. *buha* — nu este plauzibilă ; cuvîntul în discuție provine, desigur, din ucr. *puhač*, care, de altfel, figurează în LHO, ca echivalent al lat. *bubo*[13].

---

[9] În transliterația cuvintelor din partea ucraineană a LHO am luat ca bază formele date de editorul acestei părți : V. Svoboda, *Slov'jans'ka častyna Oksfords'koho Heptahlota. Ukraïns'ko—latyns'kyj slovnyk peršoï polovyny 17-ho storiččja*, Winnipeg, 1956.

[10] Facem această precizare urmînd-o pe Mirela Teodorescu, *Elemente regionale în* **Lexiconul** *lui Mardarie Cozianul*, în *Studii de limbă literară și filologie*, vol. II, București, 1972, p. **78.**

[11] Vezi ALR I, vol. 1, harta 46 „ficat" ; B. Cazacu, *Les dénominations roumaines du foie et des poumons d'après l'*ALR. *Étude de vocabulaire*, în „Bulletin linguistique", IX, 1941, p. 83-94.

[12] *Elemente lexicale regionale — prime atestări — în glosarul lui Silvestro Amelio (1719)*, în „Studii și cercetări lingvistice", XXXI, 1980, nr. 5, p. 611.

[13] Deși cuvîntul pe care l-am transcris *puhace* este scris fără *e* final în ambele locuri, presupunem că el se termina în [e], nu într-o consoană africată. Presupunerea noastră se întemeiază atît pe existența lui *puhace* într-o altă sursă, cît și pe faptul că litera finală este suprascrisă și, în plus, în articolul de la p. 39 este finală și suprascrisă și litera *r* din *pasăr*, formă care, neîndoielnic, trebuie citită *pasăre* (așadar *pugač*, *o pasăr* = *puhace*, *o pasăre*). Vezi

BDD-A24108 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:47 UTC)

Prezintă un oarecare interes și cuvintele românești din LHO care nu se întîlnesc decît rareori în alte texte din secolul al XVII-lea. De exemplu, singura atestare a lui *ai* „usturoi" cunoscută pînă în vremea din urmă era cea din traducerea *Istoriilor* lui Herodot, text de pe la 1650[14]. Termenul apare în LHO însoțit de mențiunea *m* (= *Moldavice)* ; cum am arătat cu alt prilej[15], este de presupus că el circula, în epoca avută în vedere, și în Moldova, în regiuni în care, ulterior, a fost înlocuit de *usturoi.*

În partea românească din LHO întîlnim o serie de particularități, mai ales de grafie, dar și de altă natură, care dovedesc — cum a observat Grigore Nandriș[16] — că autorul dicționarului (sau, eventual, informatorul de la care provine materialul înregistrat în ultima coloană) nu stăpînea pe deplin limba română. În aceste condiții, după eliminarea din discuție a grafiilor care în mod evident nu au acoperire fonetică — de exemplu, *o gaine domnesc* pentru *o haină domnească* (= lat. *abolla* 5) — se impune prudență și în interpretarea unor grafii din LHO care în alte texte reflectă trăsături fonetice proprii diverselor graiuri.

De exemplu, prezența literei *a* în prima silabă a unor cuvinte ca *spalat, spalare* (4), *varsare* (65), *sarac* (76), *malai* (115) ar putea, în principiu, să reflecte un fenomen fonetic dialectal (trecerea la [a] a lui [ă] protonic), dar această interpretare nu este sigură, întrucît aceeași literă apare și în *spal* (4), iar, pe de altă parte, în conjuncția *sau* apare de două ori ierul mare (= *ă)*, în loc de *a* : *său* (99, 106).

Vocalele [i], [e] corespunzătoare vocalelor [î], [ă] din limba literară apar, după consoane labiale, în poziție „dură", în unele graiuri actuale. Nu putem fi însă convinși că literele *i* și *e* notează vocale anterioare în *vint* (79, 175), *vind* (174), *oves* (32), *per* (61, 106), *adever* (78, 176), *mer* (112), din moment ce în LHO se întîlnesc și grafii ca *vinzitor* (= *vînzător* ; 113), *plingere* (138), *o gaine* (= *o haină* ; 5) ; *iare* (= *iară* ; 103, 149). Pe de altă parte, dat fiind că grafia *a* apare în cazuri ca *deminața* (72), *dal* (= *deal* ; 167), nu este sigur că *bat* (= lat. *ebrius* 76) trebuie citit [bat], și nu [bẹat].

În ce privește grafia *v* în forme de tipul *luvare* (3, 5, 31, 33, 44), *nov* (25, 148), *zîva* (= *ziua* ; 72), *aluvat* (114), deși fonetismul [v] pentru [u̯] se întîlnește în unele graiuri[17], este mai probabil că avem a face cu aplicarea unei reguli ortografice ucrainene (notarea cu ajutorul literei chirilice transliterate a semiconsoanei [u̯] sau a consoanei fricative asemănătoare)[18].

Diomid Strungaru, *Contribuții la interpretarea grafiei chirilice. I. Criteriile suprascrierii literelor*, în „Limba română", X, 1961, nr. 5, p. 482 : „toate vocalele finale (neaccentuate) pot fi omise în suprascrierea prin contracție".

[14] Doru Mihăescu, *Une version roumaine d'Hérodote au XVIIe siècle* (II), în „Revue des études sud-est européennes", XVI, 1978, nr. 4, p. 745—770 ; cu privire la *ai* autorul menționează : „Nous ne disposons pas d'autres attestations pour le XVIIe siècle" (p. 752).

[15] Vezi p. 546 a articolului nostru citat în nota 1.

[16] *Elemente aromâne în* **Lexiconul heptaglot din Oxford**. Extras din *Noul Album Macedo-Român*, Freiburg (Germania), 1959, p. 5 (am lăsat la o parte problema eventualei prezențe în LHO a unor elemente aromânești, problemă care necesită o cercetare aparte, mai aprofundată decît cea întreprinsă de autorul citat aici).

[17] Vezi, de exemplu, Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975, p. 118.

[18] Cf. Ilie Bărbulescu, *Curentele literare la români în perioada slavonismului cultural*, [București], 1928, p. 97—98.

BDD-A24108 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:47 UTC)

Există însă și grafii care nu pun probleme de genul celor discutate mai sus și care, în același timp, prezintă interes din punctul de vedere al foneticii graiurilor dacoromâne din secolul al XVII-lea.

Menționăm, mai întîi, aspectul fonetic particular al cîtorva cuvinte. În LHO apare varianta *coarjă* a lui *coajă* (în SDLR se arată că ea este cunoscută astăzi „în est") : *coarjă* (scris *corja*) *de copaci* (= lat *induuium* 96) ; după datele de care dispunem, este cea mai veche atestare a acestei variante. Putem face o afirmație asemănătoare cu privire la forma scrisă *maframa* (lat. *mantile* = *o maframa* 113), care trebuie citată *maframă* sau *măframă* și care este o variantă mai apropiată de etimon (turc. *mahrama*) a cuvîntului devenit *maramă* și *năframă* în graiurile actuale (*maframă* nu figurează în DLR[19], iar pentru *măframă*, înregistrat s. v. *năframă*, nu se citează nici o sursă). Varianta *mîinică* (lat. *manica* = *mînica* 113) a substantivului *mînecă*, neînregistrată în DLR, ilustrează un fenomen pentru care se citează de obicei cuvintele *cîine*, *mîine* și *pîine*.

În al doilea rînd, se cuvine să fie amintită o particularitate fonetică nordică cu circulație restrînsă după 1600[20]. Este vorba despre vibranta lungă (sau forte) [r̄], redată în LHO — ca și în cele mai multe dintre textele românești vechi în care apare această particularitate — prin grafia *rr* : *urrîre* (2), *urresc* (5), *rreulate* (5), *rriie* (144, 156), *rrev* (= *rîu*, pronunțat, probabil, [r̄ău] ; 151), *rre* (= *rea* ; 162, 171)[21].

Menționăm, în sfîrșit, fenomenul palatalizării labialelor.

Faptul că în LHO este atestată palatalizarea lui [f] nu prezintă, în sine, un interes particular, întrucît exemple de tipul *a hi* se găsesc în numeroase texte din secolul al XVII-lea (și, după cum se știe, și în texte din secolul precedent. De remarcat doar că în cîteva articole de dicționar formele cu [f] și cu [h'] apar împreună și că prezența indicațiilor *m* și *w* în cazul perechii *fier* — *hier* (84)[22] ne îndreptățește să presupunem că fiecare dintre cele două variante corespunde cîte unui subdialect și în alte două cazuri : *fierbere*, *hierbesc* (sic ; 84) ; *fire*, *hire* (85)[23].

Grafia *hfire* (76) ar putea să fie interpretată ca dovadă a faptului că autorului îi era mai „la îndemînă" varianta cu [h'] și că, dintr-un motiv sau altul, a preferat-o pe cea cu [f], corectîndu se (fără a șterge însă litera scrisă inițial)[24].

[19] Varianta aceasta apare într-un răspuns la chestionarul lingvistic al lui B.P. Hasdeu ; vezi Zamfira Mihail, *op. cit.*, p. 143.

[20] Cf. Ion Gheție, *op. cit.*, p. 155—156.

[21] Grafia *rr* nu apare cu consecvență ; vezi, de exemplu, *reulate* (8), *urire* (124). De notat, pe de altă parte, că ea nu este justificată în *curat* (= lat. *purus* 144).

[22] Indicațiile sînt, în acest articol de dicționar, greșite : *fier -m*, *hier -w* (vezi p. 545 din articolul nostru precitat).

[23] Variante cu [h'] neînsoțite de variante cu [f] apar în mai multe articole : *va hi* (76), *hire* (174) etc. ; în alte locuri apar numai variante cu [f] : *fire* (82), *fierbinte* (84) etc. În legătură cu cîteva particularități fonetice ale românei reprezentate în LHO (printre care palatalizarea labialelor) și cu referire la autorul dicționarului, Olexa Horbatsch, *Zur Geschichte der ukrainischen Lexikographie im 16.—17. Jh.*, în „Die Welt der Slaven" IV, 1959, nr. 4, p. 428, scrie : „Seine rum. Sprache weist bei ihm ab und zu moldauische mundartliche Merkmale..., wenn auch daneben die walachischen Formen auftreten". Vezi și Grigore Nandriș, *op. cit.*, p. 12 : „Surprindem caracteristice dialectale moldovenești, muntenești, transilvănene".

[24] Cf. *bihvol* (39), probabil rezultat al „contaminării grafice" *bihol* + *bivol*. Forma *bihol* prezintă trecerea lui [v] la [h] înaintea unei vocale rotunjite (ca în *holbură*, *hulpe*). După DA, cea mai veche sursă în care apare *bihol* este o scriere datorată lui D. Cantemir.

BDD-A24108 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:47 UTC)

Foarte probabil, într-un mod asemănător se explică grafia *nimiel* (lat. *agnus* = *nimiel*, *berbece*[25] 19). Dacă presupunerea noastră corespunde realității (deci dacă prin *n* este redată palatala [*ń*]), înseamnă că aici avem a face cu una dintre puținele atestări ale palatalizării lui [m] în dacoromâna din secolele al XVI-lea și al XVII-lea[26].

Cea de a treia labială pentru care LHO ne oferă exemple de palatalizare este [v]; iată aceste exemple : *ina* (= lat. *delictum* 66) ; *zabaitor* (= lat. *dilator* 72) ; *iței* (lat. *horda* = *vaca cu iței* 91) ; *ina sau* (scris *său*) *vina* (= lat. *insimulatio* 99) ; *ite, vitele* (= lat. *iumentum* 104) ; *zabaire* (lat. *perduro* 134)[27]. Ion Gheție[28] notează că „palatalizarea lui *v* este atestată în puține documente, toate posterioare secolului al XVI-lea" și adaugă un singur exemplu (anterior anului 1605) la cele trei date de Al. Rosetti[29] pentru secolul al XVII-lea (din anii 1621, 1637, 1640). Așa stînd lucrurile, este evident că atestările — șase la număr — din LHO prezintă un interes deosebit.

În concluzie, este de reținut, în primul rînd, că multe articole din LHO ilustrează deosebiri de ordin lexical și fonetic existente între două mari arii dialectale corespunzătoare, în linii generale, subdialectelor muntean și moldovean de astăzi. În al doilea rînd, merită atenție faptul că în dicționarul de care ne-am ocupat sînt înregistrate cuvinte regionale și particularități fonetice dialectale cu privire la care alte texte din secolul al XVII-lea nu ne furnizează decît puține date, precum și cuvinte neatestate în alte surse din aceeași epocă. Partea românească din LHO ne oferă așadar informații care îmbogățesc cunoștințele noastre asupra graiurilor dacoromîne din secolul al XVII-lea.

LE *LEXIQUE HEPTAGLOTTE D'OXFORD* EN TANT QUE SOURCE D'INFORMATIONS SUR LES PARLERS DACO-ROUMAINS DU XVIIe SIÈCLE

RÉSUMÉ

Le LHO (latin, grec, turc, tatar, arménien, ukrainien, roumain) — manuscrit anonyme rédigé très probablement après 1605 et certainement avant 1668 et conservé aujourd'hui dans la „Bodleian Library" — nous offre, entre autres, des informations sur le vocabulaire et des particularités phonétiques des parlers daco-roumains du XVIIe siècle.

Dans un grand nombre d'articles du LHO la dernière colonne contient deux ou même trois mots synonymes. Parfois (par exemple, dans l'article *brassica* = roum. *curechi* et *varză*) la provenance dialectale des mots en question y est indiquée à l'aide des lettres *m* et *w* (= *Moldavice*, respectivement, *Walachice*) ; mais même lorsque ces indications manquent il est clair que

[25] Ultima literă — în transliterație, *ć* — este suprascrisă ; cuvîntul, care poate fi citit *berbece* (vezi mai sus, nota 13) sau *berbeci* (pl.), reprezintă, de fapt, traducerea ucr. *baran* din coloana care precedă coloana românească.

[26] Ion Gheție, *op. cit.*, p. 122, nu dă nici un exemplu pentru secolul al XVII-lea, dar menționează prezența fonetismului [m*ń*] într-un document din Bucovina scris în secolul precedent ; este vorba despre forma *tocmnim* (1592 ; vezi Ion Gheție, Al. Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, 1974, p. 121). Al. Rosetti, *Istoria limbii române*. I. *De la origini pînă în secolul al XVII-lea*. Ediția a doua revăzută și adăugită, [București], 1978, p. 524, 692—693, este de părere că grafia *tocmnim* nu reflectă palatalizarea labialei nazale, ci un fenomen de diferențiere.

[27] În numeroase articole apar numai variante cu [v] : *vite* (3), *zabavire* (67), *nevinovat* (99) etc.

[28] *Op. cit.*, p. 123.

[29] *Op. cit.*, p. 523 (în ediția anterioară a cărții, la care trimite Ion Gheție, p. 510).

BDD-A24108 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:47 UTC)

les deux types de parlers — moldaves et valaques — sont représentés dans des articles où apparaissent des paires de mots comme *armar* et *dolap* „armoire", *omăt* et *zăpadă* „neige".

Quelques articles retiennent notre attention par le fait qu'ils nous offrent les plus anciennes attestations de mots régionaux (exemples : *burechi, funt, găzdoi, gigher, pezevenchi, puhace*) ou de certaines variantes de mots de la langue commune (exemples : *coarjă, maframă, mîinecă*).

Une particularité phonétique des parlers septentrionaux rarement attestée dans les textes postérieures au XVIe siècle — la vibrante forte [r :] — est représentée dans plusieurs articles du LHO : *urrîre, rreutate*, etc. Parmi les mots dont l'aspect phonétique reflète le phénomène de la soi-disant palatalisation des labiales, ce sont ceux qui contenaient un [v] qui présentent un intérêt particulier, vu la rareté des cas de palatalisation de cette consonne rencontrés dans d'autres textes du XVIIe siècle : *ină* (= *vină*), *iţel* (= *viţel*), etc.

Institutul de Cercetări Etnologice şi Dialectologice,
Bucureşti, str. Nikos Beloiannis, nr. 25

BDD-A24108 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:47 UTC)